

چەقبەستنی پەيوەندییە سیاسییەکانی دیمەشق و کورد: ستراتیژی چاوەڕوانی و ئەنجامەکانی گۆرانکاری

27-08-2025

نووسەرەکان

شەفان ئیبراھیم

کورتە : لەدوای کۆنفرانسی یەکپرسی و یەکھەلوئستی کورد لە قامشلۆ و دروستکردنی شاندى یەکگرتووی کورد، پەيوەندی نیوان دیمەشق و قامیشلو لەلایەک و پەيوەندییە سیاسی و سەربازییەکان لە هەرئیمەکەى کوردی سووریا چوووتە ناو قوناخی چەقبەستووییەکی سیاسی ئاشکراوە. ئەم چەقبەستنه پرسیاریکی بنهپەتی دەورووژینی: ئایا ئەمە بژاردەیهکی ستراتیژی بەهەند وەرگیراوە لەلایەن هەردوولا وە، یان ئەنجامی شکستی دانوستان و لەدەستدانی ئیرادەى هاوبەشە بۆ گەشتن بە جۆریک لە لیکنیگەشتن؟ ئەمەش لەکاتیگداپە چاوەڕوان دەکریت دارشتنی دەستوور پانتایی سەرەکی گەفتوگۆکان داگیر بکات و رۆلی سەرەکی لە دارشتن و یەکلایکردنەوهی کۆمەلێک پرسدا بگێریت، لەوانە: دیاریکردنی ئاستی لامەرکەزییەت ، رۆلی ئیدارە ناوچەییەکان ، و مسۆگەرکردنی نەگەرانیەوهی سووریا بۆ ستمکاری ناوەندگەرایی یان دابەشبوون بە سەر قەوارەى تەریب کە هەرەشە لە یەکییتی دەولەت بکات.

لهدوای **کۆنفرانسی به کپزنی و به کهه لۆیستی کورد** له قامشلۆ و دروستکردنی **شاندى به کگرتووی کورد**، په یوه ندى نىوان دیمه شق و قامیشلو له لایه ک و په یوه ندىیه سیاسى و سهربازییه کان له هه ریمه که ی کوردی سووریا چوو ته ناو قوناخى چه قبه ستووییه کی سیاسى ئاشکراوه. ئەم چه قبه ستنه پرسىاریکی بنه رته ی دورووژنییت: ئایا ئەمە بژاردەیه کی ستراتیژی به هه ند وه رگىراوه له لایه ن هه ردوولا وه، یان ئەجامى شکستى دانوستان و له ده ستدانى ئىرا ده ی هاوبه شه بو گه یشتن به جۆریک له لیکنیگه یشتن؟ ئەم هه ش له کاتیگدا یه چاوه رپوان ده کریت دارپشتنى ده ستوور پانتای سهره کیی گفئوگۆکان داگیر بکات و رۆلى سهره کی له دارپشتن و به کلایکردنه وه ی کۆمه لیک پرسدا بگپرت، له وانه: دیاریکردنى ئاستى لامه رکه زیه ت ، رۆلى ئیداره ناوچه ییه کان ، و مسوگه رکردنى نه گه رانه وه ی سووریا بو سته مکاریى ناوه ندگه رایى یان دابه شبوون به سهر قه واره ی ته ریب که هه ره شه له یه کیتیى ده ولت بکات.

رێگره گانی به رده م پێشکه وتنى گفئوگۆکان و گه یشتن به چاره سه ر

دیمه شق له سۆنگه ی ره هه ندى ئەمنى و سیاسىیه وه کار ده کات، که دیارتزینیان ره تکردنه وه ی هه موو جۆریکی لامه رکه زیه یه ، هه روه ها هه موو هه ولکی پێناسه کردنه وه ی شیوه ی ده ولت یان سنووردارکردنى حکومرانی ناوه ندگه رایى ره ت ده کاته وه. له به رامبه ردا شاندى کورد هه ول بو به ده سته یئانی دانپیدانانى سیاسى، کارگپری، ئابوورى، پاراستنى ده سته وه تکه گانی لامه رکه زیه یوون ، و رۆلى خۆی له به رپوه بردنى ناوچه که ده دات.

جیاوازی هه لۆیسته گانی هه ردوو لایه ن، له کاتى سهردانى شاندى ریفه به ریبى خۆسه ر بو دیمه شق **له مانگی حوزه رانی 2025**، بو ئەجامدانى دانوستانى سیاسى و ئەمنى، روون بووه وه، له کاتیگدا که ئامانجى سهردانه که به کخستنى دامه زراوه سه ربازی و مه ده نییه کان بوو له دامه زراوه گانی ده ولته نوپیه که دا.

ده کریت به ربه سته گانی به رده م گفئوگۆ له نىوان هه ردوو لایه ندا له پینچ بابته ی سهره کیدا کورت بکرینه وه، که حکومه تى دیمه شق پێیوايه هه ندیک له و خالانه هێلى سوورن و ناکریت ده ستیان بو ببردیت؛ له به رامبه ردا لایه نى کورد ترسى له دووباره بیه شکردنه وه له هاوبه شى له سامان و ده سه لات و، بپاردان له سووریا به هه موو به شه کانییه وه هه یه. خاله کانیش بریتین له:

۱- **ناکۆکیى بنه رته تى نىوان هه ردوو لایه ن له سه ر ویناکردنى سروشتى پرسى کورد-ه** وه ک پرسىکی سیاسى که پێویستى به چاره سه رى سیاسىیه که بزوتنه وه ی کورد پالپشتى و ته به نى ئەم بوچوونه ده کات. له کاتیگدا ده سه لات له دیمه شق هیشتا پرسه که له چوارچێوه ی ئەمنیدا کورت ده کاته وه ، چاره سه رى ئەم پرسه له جیه جیکردنى ریکه وه تنه که ی نىوان ده ولت له گه ل مه زلوم عه بدی، فه رمانده ی هه سه ده، له گه ل جیه جیکردنى تیکه لکردنى هیزه سهربازییه کان له ناو سوپای سووریا دا ده بینیت. ئەوه تا له گه ل پیداکری کورد له سه ر لامه رکه زى و، جیه جیکردنى دیموکراسى، وه ک روانگه یه کی جیگره وه بو شیوه ی ئیستای ده ولته تى سووریا، ده سه لاتى سووریا پیداکری له سه ر ره تکردنه وه ی قسه کردن له سه ر هه ر شیوازیک له شیوازه گانی لامه رکه زى سیاسى ده کات و، ته نیا باسى لامه رکه زى ئیدارى ده کات.

۲- **پێکهاته و بونیادی جیاوازی بنه رته تى هه ردوو لایه ن:** هه سه ده له سه ر بنه ماى مارکسى -سۆسیالیستى بونیاد نراوه و، حیزبه کورده کانیش له سه ر بنه ماى دیموکراسى و فره یی دامه زراون. له کاتیگدا "ده سته تى ته حریری شام" که شاده مارى بونیادی بلوکی حکومرانیی ئیستایه، سه ره رپای هه لوه شانندنه وه ی "ده سته که"، که له سه ر بنه ماى باوه ر و عه قیده ی جیه ادى پێک هاتبوو .

۳- **ململانى له سه ر سه رچاوه ئابوورییه کان:** وه ک کێلگه گانی نه وت و گاز، به ره مه سه ستراتیژییه گانی گه نم و لۆکه، جووله ی فرۆکه خانه کان و ده روازه سنوورییه کان، و هه روه ها ئەو ئابوورییه نه ی له کاتى شه ردا دروست بوون. ده سه لات وه ک ئامرازى سه ره کی بو به ده سته یئانه وه ی ده سه لاتى ئابوورى و گه شه پیدانى دۆخى کاره ساتبارى ژبان له م سه رچاوانه ده رپانیت، له کاتیگدا کورد پیداکری له پێویستى سه ره پرشتیکردنى خۆیان بو دۆخى ئابوورى له ناوچه گانیاندا ده کهن ئەم هه ش بو دنیابوون له دووباره نه بوونه وه ی به راویزخستنیان له پرۆژه گانی گه شه پیدان و، تۆره گانی ده سته به ریبى کۆمه لایه تى.

۴- **کپیرکى له سه ر کۆنترۆلى بارودۆخى ئەمنى و ئیدارى:** ده سه لات له دیمه شق هه ول ده دات به ته واوی کۆنترۆلى باکوورى رۆژه لاتى ولت بکات، به ناوچه کورديه کانیشه وه و، ده لیت مافى **خۆبه تى بۆسته ئەمنى و کارگپرییه کان** ده ستنیشان بکات. له کاتیگدا نه بوونى نوپنه راپه تیبى کورد له و وه زاره تانه دا، مانای نه بوونیانه له بونیادنانى ناسنامه ی سووریا یه کگرتوودا چونکه ناسنامه ی ئەمنى و عه قیده ی ده ولت و لقه ئەمنى و سهربازییه گانی له ریکه ی ناسنامه ی پێکه یئنه ره گانی ئەم دوو وه زاره ته وه دیارى ده کرین.

۵- **ململانى ئیوده ولته تى - هه ریمى:** هه ریه ک له تورکیا و، ولتانی عه ره بى له کپیرکیدان بو پکردنه وه ی ئەو بۆشاییه ی ئیزان به جیبى

هېشتوو، ئەمە جگە لە شەرى ساردى نىوان رووسيا و ئەمەرىكا و ولتاتانى ئورووپايش له ناوچەكە بۇ داپشتنەوى ديمەنى سياسى و ئيدارى و بەرپوهبردنى جوراوجورى له سووریدا، چ له سەر سەرچاوهكان يان ريگهكانى گواستنهوى وزه، يان چۆنیهتیی پیکهینانهوى دهولتهى سووریا و بهشداریی پیکهاتهكان له ناویاندا كورد.

دۆخی ئیستای په یوه ندىهكان

1- پالنه و حیساباتی دیمه شق به رامبه به پرسى كورد له سووریا

دیمه شق له سۆنگه به کی ستراتیژی ئالۆزه وه له مامه له كردن له گه ل پرسى كورد ده پوانیت، هه ربویه حكومه تی سووریا ش وهك هه ره شه له گه راندنه وهى كۆنترۆلى ناوه ندىگه رایى به سەر ده ولته ندا له داخواییه كانى كورد ده پوانیت، به تایبه تی كه ناوچه ی كوردان، ناوه ندىكى جوگرافیاى و ئابوورى گرىنگه. بۆیه دیمه شق هه ول ده دات هه موو سىماكانى حوكمرانى خۆجیى، يان لامه ركه زى كه به پى بۆچوونى ئه و په كى تى ده ولت لاواز ده كات و، سنوور بۆ ده سه لاتی ناوه ند داده نیت، هه لوه شى نیتته وه و، پىداگره له هه لوه شاندى وهى هیزه كانى سووریاى دیموكرات. كه لایه نى كورد-یش له لای خۆیا نه وه، بىرۆكه كه له بنه ره ته وه رت ده كه نه وه و، جه خت له سەر چوونیا ن بۆ ناو سووپا به په كپارچه یی ده كهن. هه ربویه دیمه شق كۆنترۆلكردنى سنوور و ده روازه كان و فرۆكه خانه كان وهك ئامرازى ستراتیژی ئەمنى بۆ كۆنترۆلكردنى جووله ی ولت ده بینیت.

2- ئامانج و ترسه كانى ئەكته ره كورده كان (سیاسى و سه ربارى)

هیزه كوردیه كان هه ولى به ده سه ته یانى دانپىدانانى سياسى و ئیدارى ئاشكرا به رۆل یان له به رپوه بردنى ناوچه كه یان ده دن و، پىيانوا به دیموكراسیى هاوبه شى و لامه ركه زى سياسه تىكى پىویسته بۆ جىگىركردنى سه قامگى ناو خۆی و تىپه پاندنى سالانى له مملاتى كه زىانیا ن به كۆمه لگه ی كورد گه یاندوو. له ئاستى سه ربارى شدا، هه سه ده هه ول ده دات سه ره خۆی هیزه كانى بپارزیت له چوارچى وه یه كدا كه ئاسایشى ناوچه كه له هه ر هه ره شه به كى ناو خۆی و ده ره كى ده پارزیت. له به رامبه ردا هیزى كى سه ربارى كوردى سووریاى رىكخرا و راهینزا وه یه، ئەوانیش هیزه كانى پىشمه رگه ی رۆژئاوان له هه رىمى كوردستان و، مافى خۆیا نه بۆ ناوچه سه ره كى به كانى خۆیا ن بگه رپنه وه و، له به رگىركردن له ناوچه كانى كورد دا به شدارى بكهن. به هۆى ئه وهى "هه سه ده" ره تی ده كاته وه له سه ر ئاستى تاك ئەندامه كانى بچنه ناو سوپاى سووریا، مافى پىشمه رگه شه پىكها ته و دۆخى تا به تی خۆی بپارزیت و، ژماره و چه كى جوړی به رده ستى خۆی بپارزیت.

هه لوێسته نۆده وه لته ییه كان به رامبه ر به دۆزى كورد

چاره سه ره كان ته نیا له دینامیكه ناو خۆی به كاندا قه تیس نه بوون، بگره ئالۆزى په یوه ندى به نۆده وه لته ی و هه رىما به تى به كانیش كۆنترۆلى جوړى چاره سه ره كانى داها توى سووریا و په یوه ندىان له گه ل كورد دا ده كهن، به تا به ت له كاتى كدا هه ر په كى كىان ته نیا به دوا ی به رژه وه ندى خۆیه وه یه تی.

رووسیا هه ول ده دات فشار بخاته سه ر ئەمەرىكا و سووریا بۆ ئه وهى به رژه وه ندى به كانى له به ر چا و بگرن، هه ر بۆیه پىشتر وه زى رى ده وه یان رایگه یاندا كه پىویسته ریگه به به شدارى ته واوى پىكها ته ئاینى و ئیتى به كان بدریت و، كورد وهك به شى كى كۆمه لگه ی سووریا نۆینه رابه تی بكریت.

دوا ی رووخانى ئەسه د، توركیا سياسه تىكى چالاكى له باكوورى سووریا پیا ده كرد، گرنگى دا به كه مكر دنه وهى هه ژموونى هه سه ده و، به هیز كردنى ئاماده بوونى سه ربارى و سياسى خۆی. له م پىنا وه دا توركیا هیرشى به رفراوانى دژى هه سه ده راگه یاندا، له وان ه ش شەرى مه نبج له كانوونى په كه مى 2024.

توركیا له هه موو جوړه په لها ویشتنى كى ئیسرا ئیل له ناوچه كه دا ده ترسیت و، پىنوا به سه ركه وتنى په یوه ندى به كانى ته ل ئە قیف و سوهدا ده بى ته هۆكارى جوړى كه رىكخستنى په یوه ندى به كان له گه ل كوردیشدا كه ئەمه ش له روانگه ی ئەوانه وه مه ترسی به كى ستراتیژی به له سه ر ئاسایشى نه ته وه یى توركیا. هه ره وه ئیسرا ئیلیش په لها ویشتنى توركیا وهك مه ترسى له سه ر خۆی ده بینیت، كه ده بى ته هۆى پىكها یانى شتى كى هاوشى وهى قو برسى باكوور له سووریا دا. ئیسرا ئیل نایه ویت توركیا له سنووره كانى نزیك ببیته وه تا ئەزموونى ئیران دووباره نه كاته وه و هه ره شه ی نۆى بۆ بوونى دروست نه كات، به تایبه تی له سه ر جووله ی به نده ره كان و بازرگانى. بۆیه هه ر لایه نى ك دیدگه و رۆلى خۆى له سووریا دا هه به. ئەنقه ره و ته ل ئە قیف له وى ستى بى نى سووریا به كى لاواز هاوبه شن، به لأم په كه میان ده به ویت ناوه ندى گه را

بیت، دووه میان دهیویت لامهرکزی بیت.

رۆلی ئەمریکا و ئەوروپا لەرووی زامنکردنی سهقامگیری سیاسی و ئەمنی له سووریا و دەستپێکردنی پرۆسەی بونیادناوهی ئابووری و دادپەرۆری راگۆزەردا هاوشیۆن، بەلام کیشەکه له نیوانیاندا ئەوهیه که واشنتۆن ههولێ ئاشتکردنهوهی ئەنقەرە و تهل ئەشیفدا دەدات، لهکاتیکیدا ئەوروپا ههست به کیشە ریکهوتنی کورد و دیمهشق دهکات. لهگهڵ ئەوهشدا، هیشتا ههلوێستی ههردوو لایهن لهرووی سهپاندنی سیستمی حوکمرانی و شیۆهی دهولەتی نوێدا که ههموو پیکهاتهکان بپاریزێت له ئارادایه.

ههزیمی کوردستان له سهراستی ناوچهی و نیودهلهتی ههولێ زۆر بۆ پاراستنی کورد له سووریا دەدات و، ههول بۆ پیکهینانی دیدیکی بهکگرتوو و شاندیکی بهکگرتوو بۆ گفتوگۆ لهگهڵ حکومهتی نوێی سووریا دا دەدات. ریکهوتنی کورد له نیو خۆیاندا لهسهرا شیۆهی دهولەت و پهیوهندی لهگهڵ حکومهتی نوێی سووریا و، کیشە شەرفانانی "پیشمه‌رگه"ی سووریا که سهرا به ئەنجومهنی نیشتمانی کوردن، به گرنگ دهزانیت.

خشتهیهکی چری ههلوێسته نیودهولەتییهکان بهرامبەر کیشە کورد له سووریا

ئهکتهری کاریگەر	رۆلی سهراکی	رۆلی له کیشە کورددا
واشنتن	پشتگیری سهرازی و دبلۆماسیانهی ههسهده، ناوێوانی له ریکهوتن لهگهڵ دیمهشق	ههلوێستی ناچینگیر، پرۆزه‌ی سیاسی روون نییه.
مۆسکۆ	پیشتر پشتگیری ئهسهدی کرد. ئیستا چاوی له پاراستنی بهرزه‌ههندی و بنکه‌کانییهتی له ته‌رتووس و قامیشلو	وهک ناوێوانی له‌نیوان ئهسهد و ریفه‌هری خۆسهرا کاری کرد، پیشتر سهراکوتوو نه‌بوو. ئیستا په‌یوهندی له‌گه‌ڵ شاره‌ له هه‌موو شیوه‌کانی لینک‌تیگه‌شتن له‌گه‌ڵ کوردی به‌لاوه په‌سه‌ندتره
ئه‌نقەرە	ئه‌کته‌ری یه‌کلاکه‌وه‌یه‌ له‌ دروستکردنی هه‌را چاره‌سه‌ریک له سووریا	به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی هه‌را به‌ره‌راوانبوونیکی هه‌سه‌ده. نارحه‌ته‌ له هه‌را لامه‌رکه‌زییه‌ک که تیایدا کورد ئه‌کته‌ری سه‌ره‌کی بن، له‌ حاله‌تی مانه‌وه‌ی هه‌سه‌ده به‌م شیوه‌ی ئیستای
هه‌ولێر	پاراستنی کورده‌کان له هه‌را په‌لاماریک. گێرانی رۆلی ناوێوانی له‌نیوان تورکیا و هه‌سه‌ده، هاندانی پرۆسه‌ی ئاشتی له‌نیوان پارتی کرێکارانی کوردستان و تورکیا	پشتگیری هه‌را پرۆزه‌یه‌کی سیاسی که کورد له‌سه‌ری ریکه‌کسون و، ناسنامه و تاییه‌تمه‌ندی و بوونی سیاسی و ده‌ستووریی کورد له سووریا بپاریزێت

داھاتووى پەيوەندى نۆوان كورد وھكومەتە نوپىيەكەى سووربا، بە ھەلۋىستى لايەنە ھەرىمى و نۆودەولەتپىيەكان و، پتەوى رېكخستنى ناومالى كورد لەرووى سەربازىيەو و ھەبوونى دىدگەپەكى سىياسىي روون بەستراوہتەوہ چونكە پشنگىرىي نۆودەولەتى و ھەرىمى بەھىز دەتوانىت ئاسۆى چارەسەرىكى سىياسىي گشتگىر بكاھتەوہ كە مافەكانى كورد دابىن بكاھت و سەقامگىرىي نىشتىمانى بەھىز بكاھت لەكاتىكدا بەردەوامبوونى چەقبەستووىي و شەپە سنووردارەكان، گرزىيەكان زىاد دەكاھت و دەرەتەكانى چارەسەر ئالۆز دەكاھت، لە ساپەى قۇستەنەوہى مەملەننپەكە لەلايەن ھىزە دەرەكپەكانەوہ بۆ بەدپەننەكانى بەرژەوہندىيەكانى خۇيان. بۆپە گەتوگۆ و لىكتىگەپشتنى پالپشترەو بە فشارى نۆودەولەتى كلىلى سەرەكپى دووركەوتنەوہپە لە توندوتىزى و بونىداننى داھاتوويەك كە پىكەوہژيان و گەشەسەندن تپىدا زال بىت كە ئەمەش بەرەو سى سىنارىيۆى ديارىكراومان دەبات:

سىنارىيۆى يەكەم: رىككەوتنىكى نۆودەولەتى بۆ خىراكردى دىنوستان و چارەسەرى كىشەى كورد. مەرجى ئەمەش ھەبوونى پشنىوانىي نۆودەولەتى و ناوچەپى و وىستى عەرەبە بۆ چارەسەرىكى سىياسىي گشتگىر بۆ سووربا كە ھەموو لايەنەكان لەخۇ بگىرىت و پرسى كورد ئاويئەى چوارچىوہى نىشتىمانى بكاھت، لەگەل ھەبوونى تايەتمەندىيەكى نەتەوہپى.

ئەم سىنارىيۆى دەبىتە ھۆكار بۆ لىكەوتەى ديارىكراو:

كورد جۆرىك لە ئۆتۆنۆمى يان لامەركەزى بەدەست دەھىننىت بە پالپشتىي دىنپىي نۆودەولەتى و ھەرىمى، لەگەل داپستنى ماددە گەلىكى دەستوورى بۆ زامىكردى مافەكانى پىكەھاتەكان.

ئەمەش ھەندى مەترسى و دەرەتەى تپىدا ھەپە:

- مەترسىي شىكستى دىنوستان و لاوازىي دىنپىي نۆودەولەتى، ئەمەش دىنوستان دەگەپەنپتە ھالەتى بنبەستى سىياسىي.

- دەرەتەكە بۆ دامەزراندنى نموونەپەكى نوپى ھوكمپانى، كە جىاوازە و يەكپىي نىشتىمانى و گەشەسەندن بەھىز دەكاھت.

سىنارىيۆى دووہم: سازانى ئەمنى و كارگىرىي سنووردار لە پىويستى بە رىككەوتنە بۆ چارەسەركردنى بابەتى كارگىرىي و ئەمنى، وەك تۆمارى مەدەنى، پاسپۆرت، پەرورەدە و كۆنترۆلى سنوور. ئەمەش دەبىتەھۆى سەقامگىرىي ناوخۆپى كاتى و چاكسازىي كۆمەلگەپى شانەشانى بونىداننى نىكبوونەوہى پىبەپى سىياسىي.

مەترسى و دەرەتەكانى بەردەم ئەم سىنارىيۆى بىرىتىن لە:

- مەترسىي ئەمنى و بوونى مەمانە، يان رىگىرى لە لىكتىگەپشتن لەلايەن ھەندى لايەنى خۇجىيەوہ.

- دەرەتەكە بۆ دروستكردى مەمانەپەكى لەسەرخۆ و، رىخۇشكردى بۆ گەتوگۆپەكى سىياسىي بەرفراوانتر.

سىنارىيۆى سىنپەم: بەردەوامىي چەقبەستووىي سنوورەكان شانەشانى ئەگەرى مەملەننپەكى سنووردار، كە دەبىتە ماپەى نەبوونى ھىچ گۆرانپكى بنبەرەتى، شانەشانى خۇلادان لە رووبەرەووبوونەوہى سەربازىي گەورە لەنۆوان ھەسەدە و ھكومەتدا.

لىكەوتەكانى ئەمە دەبنە ھۆى بەردەوامىي دۇخى گرزى و ناسەقامگىرىي و، كارىگەرىي نەرىنى لەسەر گەشەپىدان و زىادبوونى وتارى دژبەپەك.

مەترسى و دەرەتەكانى ئەم سىنارىيۆى:

- لىكترازانى شىرازەى كۆمەلپەتى و ئەگەرى مەملەننپى لەناكاوى سەربازىي.

- دەرەتەكە بۆ لىكتىگەپشتنى خۇجىي و بەھىزكردى كەنالە دىپلۆماسىيەكان بۆ پاراستنى لانى كەمى سەقامگىرىي.